

วัฒนธรรมและประเพณีของจีน

วัฒนธรรมและประเพณีของจีนมีการสืบทอดมาและถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ประเพณีและวัฒนธรรมของจีนมีมากมาย เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลโคมไฟ เทศกาลฉงหยาง เทศกาลตวนอู๋ และเทศกาลหยวนเซียว

เทศกาลตรุษจีน

วันตรุษจีนถือเป็นวันปีใหม่ของจีน ซึ่งจีนโบราณจะเรียกว่า ก้าวเหนียน (过年) เทศกาลตรุษจีนเดิมเป็นเทศกาลเฉลิมฉลองการเก็บเกี่ยวที่อุดมสมบูรณ์ โดยตรงกับช่วงที่มีรอบการเจริญเติบโตของธัญพืชที่พร้อมเก็บเกี่ยว ซึ่งโดยความจริงแล้ว คำว่าก้าวเหนียน เดิมไม่ได้หมายถึงการสิ้นปีเก่าขึ้นปีใหม่ แต่หมายถึงว่าในปีนั้นๆ มีการเก็บเกี่ยวได้อุดมสมบูรณ์

ตรุษจีน เป็นวันหยุดตามประเพณีของจีนที่สำคัญที่สุดในประเทศจีน ยังมีอีกชื่อหนึ่งว่า "เทศกาลฤดูใบไม้ผลิ" เพราะฤดูใบไม้ผลิตามปฏิทินจีนเริ่มต้นด้วยวันลีชุน ซึ่งเป็นวันแรกในทางสุริยคติของปีปฏิทินจีน วันดังกล่าวยังเป็นวันสิ้นสุดฤดูหนาว ซึ่งคล้ายกันกับงานเทศกาลของตะวันตก เทศกาลนี้เริ่มต้นในวันที่ 1 เดือน 1 ในปฏิทินจีนโบราณและสิ้นสุดลงในวันที่ 15 ด้วยเทศกาลโคมไฟ คืนก่อนตรุษจีนเป็นวันซึ่งครอบครัวจีนมารวมญาติเพื่อรับประทานอาหารเย็นเป็นประจำทุกปี ซึ่งเรียกว่า ฉูซี (除夕) หรือ การผลัดเปลี่ยนยามค่ำคืน เนื่องจากปฏิทินจีนเป็นแบบสุริยจันทรคติ ตรุษจีนจึงมักเรียกว่า วันขึ้นปีใหม่จันทรคติ

ตรุษจีนเป็นงานเฉลิมฉลองที่ยาวที่สุดและสำคัญที่สุดในปฏิทินจีนจุดกำเนิดของตรุษจีนนั้นมีประวัติหลายศตวรรษและมีความสำคัญเพราะตำนานและประเพณีหลายอย่าง ตรุษจีนมีการเฉลิมฉลองกันในหลายประเทศและดินแดนซึ่งมีประชากรจีนอาศัยอยู่มาก อย่างเช่น จีนแผ่นดินใหญ่ ฮองกง อินโดนีเซีย มา

เก้า มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไต้หวัน ไทย รวมทั้งในชุมชนชาวจีนที่อื่น ตรุษจีนถูกมองว่าเป็นวันหยุดสำคัญสำหรับชาวจีนและได้มีอิทธิพลต่อการเฉลิมฉลองการขึ้นปีใหม่จันทรคติของประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งรวมทั้งเกาหลี ญูวาน และเวียดนาม

ในประเทศจีน ธรรมเนียมและประเพณีท้องถิ่นเกี่ยวกับการเฉลิมฉลองตรุษจีนนั้นหลากหลายมาก ประชาชนจะเทเงินของตนเพื่อซื้อของขวัญ ของประดับตกแต่ง วัสดุ อาหารและเครื่องนุ่งห่ม นอกจากนี้ยังมีประเพณีว่า ทุกรอบครัวจะทำความสะอาดบ้าน เพื่อปัดกวาดโชคร้ายด้วยหวังว่าจะเปิดทางให้โชคดีเข้ามา มีการประดับหน้าต่างและประตูด้วยกระดาษตัดสีแดงและคู่กับกระดาษที่บ่งบอกถึงความโชคดี ความสุข ความมั่งคั่ง และ ชีวิตยืนยาว ในคืนก่อนตรุษจีน อาหารค่ำเป็นการกินเลี้ยงกับครอบครัว อาหารนั้นจะมีเช่น หมู เป็ด ไก่และอาหารรสหวาน และจะมีการจุดประทัดในยามค่ำ เช้าวันรุ่งขึ้น เด็กจะทักทายบิดามารดาของตนโดยอวยพรพรพาท่านให้มีสุขภาพดีและสวัสดิ์ปีใหม่ และได้รับเงินอั่งเปา

เทศกาลโคมไฟ

วันเทศกาลนี้ตามปฏิทินจันทรคติคือ วันที่ 15 หลังจากวันตรุษจีน ซึ่งเป็นวันประเพณีที่ชาวจีนเล่นโคมไฟ จึงเรียกว่าเทศกาลโคมไฟ วันเทศกาลโคมไฟ จะมีการแสดง เฉลิมฉลอง โดยเฉพาะในชนบทจะมีการฉลองเป็นพิเศษ โดยประชาชนจะได้ดูการแสดง และการละเล่นหลายชนิดแล้วยังมีการฉลองโคมไฟอีกมากมาย ที่ผู้คนดูกันมาก ได้แก่ขบวนพาเหรดที่มีการแต่งตัวด้วยเครื่องแต่งกายแบบโบราณ ขณะเดินเคลื่อนที่ไปก็จะมีการแสดงประกอบตามไปด้วย ประเพณีนี้มีการฉลองทุกภาค ตั้งแต่ภาคเหนือถึงภาคใต้ ต่างมีการแสดงที่สำคัญคือการเชิดมังกร และสิงโต

ในการฉลองเทศกาลนี้จะเป็นเทศกาลที่ญาติพี่น้องซึ่งอยู่ห่างกันได้กลับมาพบกัน ชาวภาคใต้มีประเพณีนำ หยวนเซียว ซึ่งมีลักษณะเป็นลูกกลมสีขาวมีไส้ ต้มในน้ำขิง ซึ่งจัดเป็นอาหารที่เสริมความเป็นสิริมงคล

เทศกาลฉงหยาง

เทศกาลฉงหยาง ตรงกับวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เป็นเทศกาลเก่าแก่ของจีน ชาวจีนมีประเพณีไต่เขาชมดอกเก๊กฮวยปักต้นจูหยูและกินขนมฮวาเกา เนื่องจากชาวจีนสมัยโบราณเชื่อกันว่าตัวเลข 9 เป็นเลขหยาง วันที่ 9 เดือน 9 มี 9 สองตัวหรือหยางเป็นคู่ จึงเป็นวัน”ฉงหยาง” ประเพณีอีกอย่างหนึ่งในเทศกาลฉงหยางคือ กินขนมฉงหยางเกา เนื่องจากคำว่า เกา ที่แปลว่าขนม พ้องเสียงกับอีกคำหนึ่งที่แปลว่า สูง จึงมีความหมายแฝงว่า ได้ดิบได้ดีและไต่สูงขึ้นเรื่อยๆ ขนมชนิดหนึ่งที่ทำด้วยแป้งข้าวเหนียวและพุทราและปักธง 5 สีใบเล็ก ๆ เรียกว่า ฮวาเกา ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามเขตที่ราบที่ไม่มีภูเขาจะให้ไต่ในเทศกาลฉงหยาง ก็จะกิน

ขนมฮวาเกาแทนการไต่เขา ชาวจีนในสมัยโบราณเชื่อว่า เทศกาลลงหยางเป็นเทศกาลแห่งอายุยืนยาว การปฏิบัติตามประเพณีต่างๆ ในเทศกาลลงหยางสามารถทำให้มีอายุมันขวัญยืน

ทุกวันนี้ ชาวจีนยังคงมีประเพณีไต่เขาและชมดอกเก๊กฮวย ร้านค้าต่างๆ จะขายขนมฮวาเกาในวันลงหยาง ปีหลังๆ มาแล้ว จีนยังได้กำหนดวันที่ 9 เดือน 9 นี้เป็นเทศกาลเคารพคนชรา เนื่องจากการออกเสียงของคำว่า 9 นั้น พ้องกับอีกคำหนึ่งซึ่งแปลว่า ยืนยาว ซึ่งมีความหมายแฝงว่า อายุยืนยาว ทำให้เทศกาลลงหยางนอกจากมีความหมายดั้งเดิมแล้ว ยังเพิ่มความหมายใหม่ที่ว่า เคารพคนชราและขอให้คนชรามีความสุขแข็งแรงและอายุยืนยาว

เทศกาลตวนอู่

เทศกาลตวนอู่ ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน สาเหตุที่ตั้งชื่อเทศกาลนี้ว่า ตวนอู่ เนื่องจากคำว่าตวน ในภาษาจีนหมายถึงต้นหรือเริ่มต้น วันที่ 5 เดือน 5 อยู่ในต้นเดือน 5 ส่วนตัวเลข 5 นั้นออกเสียงว่า อู่ วันที่ 5 เดือน 5 จึงเรียกว่า ตวนอู่

ความเป็นมาของเทศกาลตวนอู่ เทศกาลตวนอู่สืบเนื่องมาจากประเพณี เลี้ยจ้อ หรือประเพณีฉลองการย่างข้าวสุกในสมัยโบราณ บางคนเห็นว่าเทศกาลนี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อของประชาชนสมัยโบราณที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำแยงซีซึ่งบูชามังกร แต่ตำนานเกี่ยวกับความเป็นมาของเทศกาลตวนอู่ที่แพร่หลายมากที่สุดคือตำนานที่เล่ากันว่าเทศกาลตวนอู่เป็นเทศกาลเพื่อรำลึกขูหยวน นักกวีผู้รักชาติในสมัยโบราณของจีน

ขูหยวนเป็นชาวก๊กฉู่ในยุคศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล หลังจากเมืองของชาวก๊กฉู่ถูกยึดครองไปแล้ว ขูหยวนซึ่งเป็นชาวก๊กฉู่ได้กระโดดแม่น้ำมีหลิวเจียงเพื่อฆ่าตัวตายด้วยความแค้นเคือง วันนั้นตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ต่อมา พอถึงวันที่ 5 เดือน 5 ของทุกปี ประชาชนจะใช้ปล้องไผ่ใส่ข้าวสวยไว้ข้างใน โยนลงไปแม่น้ำให้ปลากิน พร้อมภาวนาขอให้ปลาอย่ากินศพของขูหยวน ต่อมา ปล้องไผ่ที่ใส่ข้าวสวยก็ค่อยๆ พัฒนามาเป็นขนมบ๊ะจ่าง

การกินขนมบ๊ะจ่างเป็นประเพณีสำคัญที่สุดในเทศกาลตวนอู่ วิธีทำขนมบ๊ะจ่างคือ ใช้ใบอ้อหรือใบไผ่ห่อข้าวเหนียว แล้วใช้ด้ายมัดให้แน่นเป็นรูปกรวยหรือรูปหมอน เสร็จแล้วนำไปต้มหรือนึ่งให้สุก ก่อนเทศกาลตวนอู่จะมาถึง ทุกบ้านต้องทำขนมบ๊ะจ่าง พอถึงวันเทศกาล จะหิ้วขนมบ๊ะจ่างที่ทำเองไปเยี่ยมญาติมิตร

อาหารที่นิยมกินกันในเทศกาลตวนอู่ นอกจากขนมบ๊ะจ่างแล้ว ยังมีไข่เค็ม เหล้าสุ่งหวง ซึ่งแต่ละอย่างล้วนมาจากความเชื่อเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ทั้งนั้น นอกจากอาหารการกินแล้ว เมื่อถึงเทศกาลตวนอู่ ทุกบ้านต้องแขวนสมุนไพรสองชนิดไว้บนหน้าประตูบ้าน ด้านหนึ่งเพื่อขับไล่สิ่งอัปมงคล อีกด้านหนึ่งก็เพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ เนื่องจากในช่วงเวลาที่เพิ่งย่างข้าวสุกนั้น มีฝนชุก อากาศชื้น เชื้อโรคจึงเกิดขึ้นง่าย การแขวนสมุนไพรสองชนิดนี้ไว้ที่หน้าประตูสามารถป้องกันโรคได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีประเพณีการใช้ด้ายห้าสีพันข้อมือของเด็ก เชื่อกันว่าเด็กจะได้มีอายุยืนยาวร้อยปี และจะเย็บกระเป๋ายี่สิบเล็ก ๆ เป็นรูปเสื้อบ้าง รูปลูกน้ำเต้าบ้าง

ข้างในใส่เครื่องหอม แขนวนไว้ที่หน้าอกของเด็ก นอกจากนี้ ยังจะให้เด็กสวมรองเท้ารูปหัวเสือ และใส่ผ้าเอี๊ยมที่ปักรูปเสือ เพราะเชื่อว่าการทำเช่นนี้สามารถปกป้องเด็กให้พ้นจากโชคร้ายและความอัปมงคล

ในพื้นที่ตอนกลางและตอนปลายของกลุ่มแม่น้ำแยงซี การแข่งเรือมังกรเป็นประเพณีที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ในเทศกาลตวนอู่ เล่ากันว่า ประเพณีแข่งเรือมังกรก็เกี่ยวข้องกับชวูหยวนเช่นกัน คือ เมื่อประชาชนทราบข่าวชวูหยวนกระโดดแม่น้ำแล้ว ก็พากันพายเรือไปช่วยชีวิตเขาอย่างสุดความสามารถ ต่อมา ก็ค่อยๆ กลายเป็นประเพณีการแข่งขันแข่งเรือมังกรในเทศกาลตวนอู่ การแข่งเรือมังกรมักจัดอย่างใหญ่โต บางครั้งมีเรือเข้าร่วมถึง 50-60 ลำ เรือแต่ละลำจะประดับด้วยหัวมังกรในรูปทรงต่างๆ ที่มีสีสันสดใส บนเรือตีฆ้องตีกลองดังสนั่นลั่นฟ้า เสียงโห่ร้องไชโยดังขึ้นระลอกแล้วระลอกเล่า เรือแต่ละลำไล่กวัดกันบนผิวน้ำ บนฝั่งมีธงหลากสีสะบัดพริ้วไปตามสายลม มีผู้มาชมการแข่งขันเต็มสองฝั่ง บรรยากาศครึกโครมอย่างยิ่ง

เทศกาลหยวนเซียว

เทศกาลหยวนเซียวตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือนอ้ายตามปฏิทินจันทรคติของจีน ซึ่งเป็นเทศกาลเก่าแก่อีกเทศกาลหนึ่งของจีน และเป็นเทศกาลที่ต่อจากเทศกาลตรุษจีน คืนของเทศกาลหยวนเซียวเป็นคืนแรกของปีใหม่ที่เห็นพระจันทร์เต็มดวง คืนนั้น มีประเพณีแขวนโคมไฟ ดังนั้น เทศกาลหยวนเซียวมีอีกชื่อหนึ่งว่าเทศกาลโคมไฟ การชมโคมไฟและการกินขนมหยวนเซียวเป็นกิจกรรมสำคัญของเทศกาลหยวนเซียว เหตุใดต้องแขวนโคมไฟในเทศกาลหยวนเซียว เทศกาลโคมไฟมีเรื่องเล่าขานกันว่า เมื่อปี 180 ก่อนคริสตกาล กษัตริย์ฮั่นเหวินตี้ของราชวงศ์ฮั่นขึ้นครองราชย์ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือนอ้าย เพื่อฉลองเรื่องนี้ กษัตริย์ฮั่นเหวินตี้กำหนดวันขึ้น 15 ค่ำเดือนอ้ายเป็นเทศกาลโคมไฟ พอถึงคืนนั้น พระองค์จะเสด็จออกจากวังไปร่วมสนุกกับประชาชน วันนั้น ไม่ว่าบ้านเล็กบ้านใหญ่ ตรอกซอกซอยล้วนจะแขวนโคมไฟหลากสีที่มีรูปลักษณ์ต่างๆ ให้ชมกัน ถึงปี 104 ก่อนคริสตกาล เทศกาลหยวนเซียวได้รับการกำหนดเป็นเทศกาลสำคัญแห่งชาติ ทำให้การฉลองเทศกาลหยวนเซียวมีขนาดใหญ่โตยิ่งขึ้น ตามข้อกำหนด สถานที่สาธารณะต่างๆ และทุกบ้านต้องประดับโคมไฟ โดยเฉพาะย่านการค้าและศูนย์วัฒนธรรมต้องจัดงานโคมไฟขนาดใหญ่ ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชาย เด็กหรือผู้เฒ่าล้วนจะไปชมโคมไฟ ทายปริศนาโคมไฟและเชิดโคมไฟมังกรตลอดคืน ต่อมา ประเพณีนี้ได้สืบทอดกันมาทุกยุคทุกสมัย ตามการบันทึก ปีค.ศ. 731 สมัยราชวงศ์ถังเคยทำภูเขาโคมไฟสูง 7 เมตรที่ประกอบด้วยโคมไฟกว่า 5 หมื่นดวงตั้งอยู่ในเมืองฉางอัน เมืองหลวงของราชวงศ์ถัง

โคมไฟที่แขวนโชนในเทศกาลหยวนเซียวส่วนมากจะทำด้วยกระดาษสีต่างๆ จะทำเป็นรูปภูเขาสิ่งก่อสร้าง คน ดอกไม้ นกและสัตว์ชนิดต่างๆ โคมไฟโจ้วหมาเต็ง เป็นโคมไฟที่มีเอกลักษณ์ของจีนอย่างเด่นชัด โคมไฟโจ้วหมาเต็ง เป็นของเล่นชนิดหนึ่ง มีประวัติกว่าพันปีแล้ว ภายในโคมไฟได้ติดตั้งล้อวงจักร พอจุดเทียนในโคมไฟ กระแสอากาศที่ได้รับความร้อนจากเปลวเทียนจะดันวงจักรที่ติดกระดาษรูปคนขี่ม้าในอิริยาบถต่างๆ หมุนไปตามวงจักร เงาของรูปคนขี่ม้าจะสะท้อนอยู่บนกระดาษชั้นนอกของโคมไฟ มองแล้วเสมือนม้ากำลังวิ่ง

การกินขนมหยวนเซียวเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของเทศกาลหยวนเซียว สมัยราชวงศ์ซ่ง ประชาชนนิยมกินขนมพื้นบ้านชนิดหนึ่งในเทศกาลโคมไฟ ขนมชนิดนี้มีรูปลักษณ์กลม ทำด้วยแป้งข้าวเหนียว ช่างในมีไส้หวาน ภาคเหนือของจีนเรียกขนมชนิดนี้ว่า หยวนเซียว ส่วนภาคใต้เรียก ทั้งหยวน หรือ ทั้งถวน

ปัจจุบัน ขนมหยวนเซียวมีไส้หลายชนิด เช่น พุทรา ถั่วแดง โหงวุ้น งาม เนยและช็อกโกแลต เป็นต้น รสชาติของหยวนเซียวในพื้นที่ต่างๆ จะแตกต่างกัน

นอกจากชมโคมไฟและกินขนมหยวนเซียวแล้ว เทศกาลหยวนเซียวยังมีกิจกรรมเล่นต่างๆ มากมาย เช่น ระบายไม้ต่อขา รำพัด เชิดสิงโต เป็นต้น โดยเฉพาะการเชิดสิงโต มีเพียงแต่ในประเทศจีนเท่านั้น ไม้ว่าแหล่งชุมชนชาวจีนในแห่งหนตำบลใดของโลกก็ตาม พอถึงเทศกาลสำคัญๆ ก็จะจัดการแสดงเชิดสิงโต การเชิดสิงโตแบ่งเป็นสำนักได้กับสำนักเหนือ การเชิดสิงโตของสำนักใต้เน้นอิริยาบถและเทคนิคท่วงท่า ส่วนมากใช้สองคนเชิด ส่วนสำนักเหนือจะเน้นความสง่าผ่าเผย ปกติจะมี 10 กว่าคนกระทั้งหลายสิบคนเชิดด้วยกัน ขณะเชิดสิงโตนั้น จะมีดนตรีพื้นเมืองของจีนเล่นประกอบด้วย

เอกสารอ้างอิง

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%A9%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99>